

ویژه نامه
بزرگ علوی

از آلمان و ایران ...
از ایران و آلمان ...
ساختاری خاتلری

- زندگی نامه بزرگ علوی (به نقل از تارنمای رسمی او) :
- کلیشه جلد کتاب : ساختاری خاتلری و حکمت در نخستین کنگره نویسندگان ایران و پاسخ علوی :
- باقر مومنی - بزرگ علوی جوان :
- دنبوشته از سمیرا نقره کار (به نقل از "گردون") :
- بزرگ علوی : من زنده می مانم :
- بزرگ علوی : من خودم را دانستم می دانم .

بمناسبت صدمین سال تولد و هفتمین سال خاموشی او

ساختاری خاتلری و حکمت در نخستین کنگره نویسندگان ایران و پاسخ علوی

نخستین کنگره

نویسندگان ایران

تیرماه ۱۳۲۵

شماره ۱۳۹
۵۷/۷/۱۴

صورت انضامی که تکثیر و دعوت شده بودند

۱- آقای آذراغلی	۲۸- باقر زهرا خانلری
۲- آقای اعتماد زاده	۲۹- آقای دکتر شطیبه
۳- انراشته	۳۰- علی اکبر دمغدا
۴- عباس اقبال	۳۱- دکتر دعوی آذرخشی
۵- جلال آقا احمد	۳۲- بابو زال
۶- امینی	۳۳- آقای حسین سیبی (ادیب السلطنه)
۷- بزرگ نیا دانش	۳۴- سیاح
۸- بزرگ نیا علی	۳۵- دکتر شایگان
۹- بهار (مالک التمر)	۳۶- شکوهی
۱۰- بهروز (ذبیح الله)	۳۷- شمس
۱۱- بهنبار	۳۸- شهاب فردوسی
۱۲- بزمین	۳۹- شهریار
۱۳- پورداد	۴۰- منوچهر شیالی
۱۴- تھوی	۴۱- سیبی
۱۵- تولی	۴۲- صدارت
۱۶- دکتر جریانی	۴۳- دکتر صورتگر
۱۷- جلی	۴۴- طاعتی
۱۸- جواهری	۴۵- طباطبائی
۱۹- چوبک	۴۶- طبری
۲۰- حالت	۴۷- هلوی (بزرگ)
۲۱- سبب المهی	۴۸- هلوی (برنو)
۲۲- حجازی (مطیع الدوله)	۴۹- دکتر علی آبادی
۲۳- حسرت زاده	۵۰- فرات
۲۴- علی امیر حکمت	۵۱- فروزانفر
۲۵- بانو قزوین حکمت	۵۲- قلمفی
۲۶- آقای حسینی شیرازی	۵۳- فیاض
۲۷- دکتر خانلری	۵۴- غریب (میرزا عبدالمطیع سان)

— د —

۵۵- آقای فخرسان	۶۷- آقای معینیان
۵۶- میرزا محمد جان فروزش	۶۸- میری
۵۷- کذاورز (کریم)	۶۹- مؤیدنابین
۵۸- کبابی	۷۰- میلانی
۵۹- کیا	۷۱- ناصحی (علی)
۶۰- کرکای	۷۲- نفیسی
۶۱- گلچین	۷۳- نوآب صفا
۶۲- گامادی	۷۴- نوشین
۶۳- بانو مهتبه محضری	۷۵- نینا
۶۴- مدرس رضوی	۷۶- هدایت
۶۵- مزده	۷۷- ممالی
۶۶- دکتر معین	۷۸- یقینانی

برنامه نخستین کنگره نویسندگان ایران

تیر ماه ۱۳۲۵

دستورات کلی مذاکرات کنگره

- ۱ - افتتاح توسط جناب آقای مستشار الدوله .
- ۲ - سخنرانی جناب آقای حکمت در باره نظم معاصر ایران .
- ۳ - سخنرانی آقای دکتر پرویز خالطری در باره نشر معاصر ایران .
- ۴ - سخنرانیهای فرعی دوباره اهمیت انتقاد در ادبیات توسط بانودکتر فاطمه سیاح و آقای احسان طبری .

برنامه

- سه شنبه ۴ تیر ماه ساعت ۶ تا ده عصر**
افتتاح کنگره توسط جناب آقای مستشار الدوله و تبریک ورود به میهمانان و اظهارات جناب آقای وزیر فرهنگ . سخنرانی جناب آقای حکمت در باره نظم معاصر ایران (مدت سه ساعت با یک تنفس ده دقیقه) .
- چهارشنبه ۵ تیر ماه ساعت ۶ تا ده عصر**
بحث در اطراف سخنرانی جناب آقای حکمت (مدت بحث دو ساعت ، هر یک نگرشهایی پانزده دقیقه حق صحبت دارد . پس از آن مدت دو ساعت آثار منظوم قرائت خواهد شد . بترتیب الفباء) .
- پنج شنبه ۶ تیر ماه ساعت ۶ تا ده عصر**
قرائت قطعاتی از شاعران معاصر (برای هر یک از ۱۵ تا ۲۰ دقیقه . بترتیب حروف الفباء) .

جمعه ۷ تیر ماه ساعت ۷ عصر
کنسرت .

شنبه ۸ تیر ماه ساعت ۶ تا ده عصر
سخنرانی آقای دکتر پرویز خانلری در باره نشر معاصر ایران (سه ساعت با یک تنفس بیست دقیقه) .

یکشنبه ۹ تیر ماه ساعت ۶ تا ده عصر
بحث در اطراف سخنرانی آقای دکتر پرویز خانلری (مدت بحث دو ساعت ، وقت سخنرانی برای هر یک منتهی پانزده دقیقه) پس از آن دو ساعت قرائت آثار منظوم بترتیب الفباء .

دو شنبه ۱۰ تیر ماه ساعت شش تا ده عصر
قرائت آثار منظوم بترتیب الفباء (برای هر یک از ۱۵ تا ۲۰ دقیقه) .

سه شنبه ۱۱ تیر ماه ساعت شش تا ده عصر
سخنرانی فرعی توسط بانو سیاح و آقای طبری در باره اهمیت انتقاد در ادبیات (هر یک چهار دقیقه) .
پایان کنگره و تعلق های جناب آقای مستشار الدوله و جناب آقای وزیر فرهنگ و دیگران .
تبریک ۱۱ آقایانیکه میخواهند در بحث شرکت کنند و با آثار خود را قرائت نمایند باید قبلا نام خود را در دفتر کنگره ثبت رسانند .

نسخه ای که ما از چهار سخنرانی علی اکبر حکمت ، وزیر فرهنگ وقت ، داریم برخوردار از کیفیت جایی بسیار نامطلوبست و علیرغم تمام تلاشمان ، نتوانستیم آنرا خوانا کنیم و به ناکزیر ، ابتدا جواب علوی به حکمت را می آوریم و پس آنگاه نطق خانلری را در ستایش از علوی .

سپس آقای بزرگ علوی پشت تریبون رفتند

يك ايراد بصحبت های آقای خانلری داریم : آقای حکمت اقرار کردند و آقای خانلری هم عمل کردند . آقای حکمت فرمودند من منقد ادبی نبودم ، فقط يك تاريخچه از شعر فارسی نگفتم و آقایان خودشان باید نتیجه بگیرند . ولی این منظور کنگره نبود .

کنگره باید برای نظم و نشر آینده نتیجه بگیرد . انتقاد من آقای خانلری بآنچه ایشان فرمودند نیست بلکه انتقاد من آنچه است که ایشان فرمودند .

ما امروز در دنیائی زندگی میکنیم که در هر امری باید نقشه داشت . نقشه در اقتصاد ناچند سال پیش غریب بنظر میآمد ولی امروزه می بینیم لازم است . بقیه من باید در ادبیات هم نقشه داشت . چون نویسنده گان و هیرات نو مند و باید بدانند چگونه چگونه جامعه را رهبری نمایند . در ضمن صحبت به شعر هم اشاره میکنم ، چون فرق و فاصله بین اینتر چندین زیاد نیست .

باید بدانیم هنر چه منظور دارد و هنرمند چه وظیفه دارد

شاعر و نویسنده باید احساسات خود را بدینگونه القا کند . شاعر احساسات لطیف دارد ، دیگران هم باید بتوانند آنرا درك کنند و استفاده نمایند . شاعر و نویسنده یکطرف و دوطرف دیگر مردم واقع شده اند . دنیای امروز با دیروز فرق دارد .

در گذشته مردم کم و بیش در جهل بودند . فقط در دربار ها بود که شعر رنر خوانده میشد و طبقه حاکمه اذعان کنند ترین مردم بودند .

ولی طبقه حاکمه کنونی شرانشش با تروتش بستگی دارد و بهتر و شعر نوشته بی احتنا است .

امروز قسمت عمده خواننده گان ادبیات و مردم طبقه دوم رسوم تشکیل میدهند امروز بدون آنها هیچ کاری انجام نمیگیرد . باید بدانیم آنها چه میخواهند و آنها یا آنها بدیم .

شعرا و نویسنده گان باید خواننده گان جدید یعنی توده را بیابند . آنها نویسنده گان از عهدی این عمل برآمده و بر میآیند ؟ خیر . شعر قدیمتر از شر است مردم اولیه برای ابراز احساسات دهر میگفتند و بعداً نثر برای خواندن و نوشتن بکار آمدند . امروز مقام نثر بالاتر از مقام شعر است . بزرگترین نویسنده گان این دوره آثار نثر بجامعه تحویل داده اند .

ادبیات ما هنوز هم اسپر شعر است . هنوز شعر قرب و منزلت دارد به دلیل اینکه امروز بنگاه و اندی نثر شاعر در این جلسه حضور دارند و فقط عمده معدودی نویسنده هستند .

اگر توده مردم باید استفاده کند ، باید دید چگونه احتیاج آنها رفع می شود .

در ضمن شعر گفته شد: شاعر و نویسنده ، محصول محیط خودش است . بنا
براین تافکری در توده نباشد کسی نمیتواند آنرا معکوس کند .
شاعر و نویسنده رهبر جامعه است و باید آنچه ملت نادانسته احساس می
کند ولی نمیتواند بیان کند او بیان کند و تحویل جامعه دهد .

شعرا و نویسندگان باید جلو مردم حرکت کنند و مردم را هدایت نمایند
هنکامیکه بزرگترین شاعر ایران فردوسی درباره وحدت ملی ایران
و روح ایرانی سخن سرایی میکرد ، هنوز این فکر در خیالنامه ایرانی رخنه و
نفوذ نکرده بود و اگر فردوسی میخواست منتظر باشد تا مردم ایران فکر او را
بپذیرند ، شاید لازم بود که چندین قرن صبر کند .
شاعر انقلابی باید افکار خود را به مردم تلقین کند .

کسانی بودند که بعد از مرگشان آثار شان خوانده شد ، یعنی اینقدر
جلو مردم بودند .

راجع بشعر گفته شد: مگر در دوره جدید عشق نیست؟ چرا شاعر راجع
بآن ننویسد . ولی عشق منحصر بنجبا و شاهزادگان نیست ، عشق بین توده هم
هست . عشق از زبان توده هم باید نوشته شود .
لطافت عشق توده کمتر از عشق دیگران نیست .

دیگر از بیروان مکتب جمالزاده بزرگ علوی است . يك مجموعه از آثار او بعنوان چهدهاں در سال ۱۳۱۳ منتشر شد . این کتات شامل شش داستان است . اولی بنام چمدان داستان عاشقه است که زود رشته آن قطع میشود . دومی «قربانی» نام دارد و داستان جوانیست که بسبب حساسیت فوق‌العاده مسلول شده است . نویسنده مصیبت را در این مورد گناهکار می‌شمارد . خسرو که مرک خود را نزدیک می‌بیند با دختری که دلپاخته اوست ازدواج می‌کند و در کنار دریای خزر حجله گاهی بدوق و سلیقه ممتاز خود ترتیب می‌دهد . شب زفاف را در آن خانه میگذرانند . صبح که دوستش با مادر عروس و داماد بآن خانه میرسند دختر را با لباس عروسی در کنار دریا افتاده می‌بینند و معلوم میشود که صبح زفاف خسرو خود را بدریا انداخته است . داستان باین عبارت ختم میشود : « یکسال بعد فروغ هم بمرض سل مرد . او قربانی هم شد . اینهم قربانی او شد » عروس هزار داماد داستانی است که واقعه آن در یکی از کافه‌های جدید فرنگی مآبانه میگردد . شخص اصلی آن موسیقی دان است که در کودکی آوازی از دختری سوسن نام شنیده و عاشق آن آهنگ شده و همین عشق او را برای تحصیل موسیقی بااروپا کشانده و موسیقی دان زبردستی شده اما همیشه در حسرت آن آواز زمان کودکیست . بایران بر میگردد و سوسن را بزنی میگیرد . اما سوسن دیگر آنطور آواز نمی‌خواند . سوسن عشق میخواست و شوهرش عاشق آواز بود که دیگر نداشت . کار بطلاق میکشد . سوسنگی آوازه‌خوان کافه میشود . ساز زن که در همان کافه آمدورفت میکنند و ساز میزنند شبی در حال مستی همان آواز قدیم را از دختر می‌شنود . آوازی که عمر او را

بهدر داده بود و با این شعر حافظ خوانده میشد :

مجدورستی عهد از جهان سست نهاد
که این عجزه عروس هزار دامادست
قدی‌ترین و برجسته‌ترین داستان این مجموعه «سرباز سربی» است که در آن تجزیه حالات روحی مردی غیر عادی است که تقصی جنسی دارد و زنی را دوست میدارد و غیرتی شدید نسبت باو میورزد و عاقبت او را خفه میکند . تجزیه و تحلیل این داستان هم دشوار است و هم فرصت بیشتری میخواهد و باید این فرصت را جای دیگر جست . آخرین حکایت این کتاب بعنوان «مردی که پالتوی شیک تنش بود» لحن انتقاد مزاح آمیز دارد .

بزرگ علوی در ۱۳۱۵ هجری داشتن افکار آزادپخواهانه بحسب اقتاد
 و تا ۱۳۲۰ بیرون نیامد . بعد از رهایی از زندان دو کتاب از آثار او منتشر
 شد، یکی بعنوان «ورق پاره های زندان» که شامل پنج داستان است و دیگری بنام
 «۵۳ نفر» که شرح حوادث گرفتاری و محاکمه و شکنجه های زندان و زندگانی
 او و باران اوست . داستان های «ورق پاره های زندان» در محبس روی کاغذ قند و
 سیگار و پاکت های مبره پنهانی نوشته شده و همه شرح حال زندانیان با قلم سرگذشت
 ایشانست . از آن میان قطعه «فصل «عنو عمومی» که سالت امید و آرزوی زندانی
 و ابرهائی و آزادی شرح میدهد و بصورت یادداشت های روزانه زندانی خطاب
 بزین خودست بسیار مؤثر و حساس و زنده است . داستان های «یادنگ» و «رقص مرگ»
 شرح دو جنایت است . با آنکه این دو حکایت از حیث اشتخاص و ممکن با هم
 اختلاف دارند، هر دو در یک نکته شبیه اند و آن اینست که جنایتکاران مقصر نیستند
 و مقصر اجتماع است . «انتظار» داستان مجبوسی است که در زندان دیوانه شده
 است و بسیار قوی و مؤثر است .

لمیر از این دو کتاب چند داستان دیگر نیز در سالهای اخیر از علوی در
 مجلات «سخن» و «پیام نو» منتشر شده است که شاید بزودی بصورت کتابی درآید .
 اسلوب انشای علوی با اسلوب هدایت درست یکسان نیست . آن همه
 استعارات و امثال و اصطلاحات نو که در آثار هدایت است در اینجا دیده نمیشود .
 عبارات او روان و ساده و بی تکلف است . همین بی تکلفی گاهی در ساخت
 عبارت او را بسبب انگاری و امیدارد . در روایت داستان و پیچ و خم آن استاد
 است . اشخاص داستان او بیشتر از طبقه متوسطه و از آن میان بهترینهاست
 توجه خاصی دارد . در آثار اخیر او بیشتر با افراد طبقات پایین برخوردیم و
 مسائل اجتماعی در این آثار اهمیت بیشتری یافته است . علوی را پس از هدایت
 باید از نمایندگان زبردست مکتب جدید دانست .